

BESEDNIK.

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

Izhaja 10. vsakega mesca.

Velja celoletno 2 gold. — polletno 1 gold.

List 6.

V Celovcu 10. junija 1874.

Leto VI.

Križ med verbami.

(Spisal Fr. Jaroslav.)

Duhovno opravilo v samotnej podružnici je bilo končano. Mladina je hitela naravnost domu, kajti dobre pol ure na okoli nikjer nobene hiše ni bilo videti, toraj nikdo nikjer ni mogel pomuditi se.

Jako zadaj za živo in hitro mladino krevsala je stara vpognjena ženica s pušljem hribskih cvetic in drugega zelenja. Časih pa časih je ženica obstala in se odkašljala. —

„No mati,“ ogovorim ženico, ko jo doidem, „čemu vam bodo cvetice in tisto zelenje? Ali si zdravilo kuhate?“

„O gospod, ali ste vi! Midva sva menda zadnja; vse je že naprej odšlo. I nu, kaj se hoče, jez že ne morem stopinj pobirati, me leta zdelujejo. Nogi ste mi odpovedali. Viani še nisem čutila tako kot letos; a letos pešam. Zima me bode pobrala. Kuhala sem rože, a kaj če to! Novih moči mi ne morejo dati, kajti za stare kosti ni leka. Jama, jama, ta bode konec naredila vsem boleznim, križem in težavam. Natergala sem teh cvetic in teh zelišč, da bodem venec povila in križ med verbami ovenčala, letos berž ko ne poslednjikrat.“

„Križ med verbami? Meni se zdi, da se je moralo nekaj kaj posebnega pripetiti tukaj, ker ljudje v tolikih časih imajo križ. Mati, vi gotovo kaj veste o tem, kaj?“

„O vem, gospod, ali vi mi ne bodete verjeli, če povem.“

„O le povedite, kar veste. Rad poslušam take pravljice, da opazujem, kako govore ljudje.“

Ženica je začudena pogledala me. Ni mogla umeti, kaj menim.

Razloživši ženici, kaj bi rad, in obljubivši jej, da jej ne bodem kratko in malo nič zameril, če pové prav kaj takega, kar bi se meni neverjetno videlo, se je malo ohrabrila in začela je s prva bolj boječe, a čem dalje tem živeje pripovedovati.

„Gospod, če me bote hoteli poslušati in počasi hoditi, povedala bodem vse, ko prideva do križa, kjer se bodeva tudi ločila. Ne zamerite!“

„Vidite uni-le stermi rob! Tam gori je stal grad. Mojega očeta oča, Bog daj dobro obema, ki ju v misel vzamem, so kot pastirček več potov lazili po grajskih kletih; sedaj so skoro do cela zasuti. V gradu je živel divij neusmiljen grajščak, pred katerem se je cela okolica tresla. Lasje so bili mu črni kot saje, pod ježa-

timi obervmi pa so se mu svetile volče oči, s katerimi je tako gerdo človeka pogledal, da je gotovo uroke dobil.

Ta grajščak je bil za čudo premožen mož; zlata in srebra ni meril na pehare, ampak na mernike. Ker je imel dovolj vsega, menil je, da more brez Boga živeti. Ni se bal ne Boga ne hudiča; serce njegovo bilo je terdo kot skala in merzlo kot led. Živel je kot pes, kateri ne zna, kedo ga je vstvaril. Brez molitve je vstajal, brez molitve je hodil spat. V cerkev ni hodil, za poste se ni menil, celo na veliki petek je meso jedel. Ob nedeljah in praznikih je lovil po polju ali po gozdu, ali pa je na iskrem konju s tropo psov dervil po njivah in senokošah. No to je bil hudoben človek, da Bog pomagaj. Udove in sirote je zatiral, svoje kmete je z železnimi šibicami pretepal in na delo dervil, in na berače je pse šeuval.

Grajščak imel je edino dete, sina tako krasnega, da v treh deželah tako krasnega ni bilo. Ta sin je bil strasten lovec; zjutraj na vse zgodaj je vstajal, nabral tropo psov in dervil v gozd.

Pod gradom je stala takrat samotna hišica, v kateri je stanovala uboga udova s svojo hčerjo, katerej so po vsej okolici rekali lepa Alenčica. Akoravno je udova ubožna bila, pomanjkanja vendar ni terpela, ne ona, ne hči, in verh tega bila je videti nenavadna snažnost v hiši in zunaj hiše. Alenčica je začela odrasčati ter bivati krasnejša od dne do dne. Mnogo mladeničev je za njo gledalo in si želelo jo v zakon, ali deklica se je z dalje ogibala vseh. Mati je zbog smerti svojega moža imela več skerbi in dela, in to je naposled poterlo jo tako, da je obolela in legla. Nič več ni vstala.

Alenčica ni zapustila bo'ne svoje matere, delala je in storila vse, kar je le mogla, da je oskerbela mater in sebe. Rada bi bila storila, ne vém kaj, da bi le mogla kolikaj pripomoči k zdravju materi, a ni se dalo. Mati je bolj in bolj hirala.

Nekega dne, ko je Alenčica že par ur prečvla pri materi, izbudi se in spregleda bolnica ter z milim glasom povpraša: „Alenčica, ali spiš?“

„Ne spim, ljuba mati!“ odgovorila je deklica. „Kaj bi radi?“

„Če ne spiš, sedi k meni, sirota. Bodeve molili!“ „Oh mati, ali vam je slabo?“ zaječala je deklica in bridko zaplakala.

„Nikar ne jokaj, nikar ljuba moja!“ tolašila je mati jokajočo hčerko. „Saj mi bode odleglo; no sedi k meni.“

Alenčica je sedla k materi.

„Alenčica!“ spregovoril bolnica, „jez te bodem zapustila. Ni drugače, Božja volja je. Pa ne jokaj. Jez

sem slaba, zelo slaba. Naj bo, saj kar Bog naredi, prav naredi. Slišiš Alenčica! Vlani na sveti večer je luč ugasnila. Kedar na sveti večer luč ugasne, pravijo, da gospodar ali gospodinja umerje. In ko sem se vlegla, koj sem vedela, da ne bodem nič več vstala, ali tebi tega povedati nisem hotela, da bi te prezgodaj v žalost ne pripravila. Preden sem se izbudila, se mi je tudi sanjalo. Videla sem grob med verbami, na grobu pa ovenčan križ. Na grobu je stal rajni oča, Bog se usmili njegove duše; bil je žalosten, in mi je rekel: Gled naše Alenčice grob. Oh Alenčica, jez sem videla grob, videla tvojega rajnega očeta.“

Alenčica bi bila rada odgovorila, pa ni mogla, jok jo je z nova p emogel.

„Ne jokaj, ljubo dete,“ tolažila je mati hčerko. „Jez te bodem sicer zapustila, pa bode že Bog skerbel za-te. Molila bodem za-te v nebesih, in tudi oča tvoj molijo za-te. Varuj se, Alenčica, ogibaj se sveta, svet je pisan, a zapeljiv. Boga se boj, Mariji se priporočaj!“

Dekle se je verglo čez posteljo in se oklenilo matere mило klicaje: „Mati, mati, nikar še ne umrite!“

„Ne jokaj pravim,“ zaverne jo mati č z nekaj trenutkov. „Nič ne pomaga, bodeš še ti zbolela. Veš Alenčica, jez sem vedno molila za-te, vzlasti sedaj, odkar bolna ležim. Prosila sem Boga za-te, da bi ti bila srečna. — Alenčica, saj veš, da bi te kovačev sin rad vzel. On je dober, pameten in pošten, svojo mater spoštuje in ljubi, kakor ti mene. Alenčica, obljubi mi, da ga boš vzela! Ne boš se kesala nikdar ne. Kaj ne, da bodeš, in jez bodem veliko laže umerla.“

Deklica je obraz z obema rokama zakrila in povedila glavo.

„No Alenčica, ti ni prav, kaj, kaj? Saj si me razumela!“

„Da, mati!“ je deklica s sterganim glasom priterdila, „a to ni treba, saj je tako tudi prav.“

„O Alenčica, tebi ni po volji, kakor se mi vidi. Kako to, kaj je?“

„I mati, čemu bi! Jez ga ne maram.“

„Ne maraš?“ mati stergé povpraša. „Ti ga ne maraš? Ti mene nečeš slušati, ti meni nekaj pr krivaš. Alenčica, povedi mi, odkritoserčno povedi svojej na smert bolnej materi, nikar me ne nalagaj na zadnjo uro!“

„Oh saj ne, saj vas rada imam,“ ihté odgovori in se oklene matere.

„Alenčica, povedi, zakaj ne maraš za kovačevega sina? Ti morebiti imaš skrivno ljubezen? Varuj se, dekcle. Ti še ne poznaš svetá, nikar mi ne tergaj serca, saj me dolgo ne bodeš več imela.“

„Mati, mati! Mene ljubi mladi grajski gospod!“

„Za pet Kriščevih ran!“ strepetá mati. „O ti nesrečno dekcle! Kaj je to? Ali se ne bojiš Boga? — O moj Bog, moj križani Bog!“ javka mati in maha z roko, v katerej je brojanico deržala. „Ti ljubiš mladega grajskega gospoda, sina onega moža, katerega ljudje na dno pekla proklinjajo, ti ljubiš sina hudiču zapisanega grajsčaka. O ti ljubi Bog, kaj počnem, kaj!“

„Mati, mila moja mati, ne jezite se. Saj je dober mladi grajski gospod, saj ni tak, kot oča. On mi zná govoriti tako ljubo, tako lepo!“

„Dete, ne verjemi lepim sladkim besedam,“ opominja mati hčerko. „Tudi volk se je dobrikal ovci, da je jo mogel zadaviti. O dete, ne ne, ti tega ne veš, ti ne veš, kaj s tega pride. Poslušaj me, ubogaj me, če ne gorjé ti na tem in onem svetu. Pusti to, pravim, iz tega ne more biti nič, le greh. Gosposka ljubezen, pa kmetska sirota!“

Še več je mati opominjala svojo hčer, in iskreno je molila za-njo. Ko so petelinje po vasi jeli oglašati se, utihnila je materina molitev, žila je jej zastajala, življenje je ugasnilo.

Sirota Alenčica je jokala zgrudjena pred posteljo materino. Tretji dan so mater pokopali. Z največo težavo so sočutne žene ubogo siroto spravile od groba domu. Ni se dala utolažiti. Vsak dan je šla na grob jokati Svarilne besede umirajoče matere so jo vznemirjale, ime a je terd boj. Rada bi bila materi na ljubo odrekla se mladega grajskega gospoda, ali sercé je le zá-nj bilo. Uboga sirota!

Južne sape pihljajo. prireda se z nova pomladeva, vse se oživlja, vse veseli mladega življenja. Z nova dojde mladi grajski gospod.

Dal je Alenčici perstan zlat,

Da je mogel mlado serce ukrast’.

Groza je bilo deklice same sebe, groza je jo sprehajala, kedar je ugledala grob rajne matere. Vendar vse to ni vdušilo v njej ljubezni do mladega grajskega gospoda. Trava je prerasla grob, hčere več ni bilo videti na njem.

Zopet pihljajo južne sapice, na gradu pa poje vojaška trompeta. Mladi grajsčak mora na vojsko iti. Iskreni vranec njegov razgáta pod oknom Alenčice. Deklica je zaplakala, četa vojaška z mladim grajsčakom na čelu pa je dervila čez hribe čez plan.

Alenčica je osamela; rada je sedevala pri oknu, pred katerim je post-dnjokrat stal mladi grajski gospod, in otožno se je ozirala na ono stran, kjer je bil ljubljenec izginil za berdi in holmi. Preteklo je leto in dan, mladga grajsčaka še ni bilo nazaj. Nekega dné pa nastane krik, da se grajski gospod vrača; cela vas mu je hitela naproti. Serce Alenčici bilo je tako silno; naslonila se je na oknice, kjer je vojaška četica imela memo priti. Četi na čelu jaha vranca mladi grajski gospod, ki se ta pot še ne ozre ne na leseno hišico Alenčičino, in njemu na desno belca jaha krasna nevesta.

Uboga Alenčica se je zgrudila na tla, kar čerňi svet se je jej delal pred očmi. Skoraj ne vé, jeli so sanje ali kali. Ali le prekmalu se je prepričala, da niso bile sanje. Sprevidela je, da so prav terdili rajna mati, češ, gosposka ljubezen, pa kmetska sirota! Sedaj je zopet hitela na grob rajne matere, oklenila se je malega lese-nega križa, javkala je in klicala mater iz groba. Kot brezumna je begala okrog hišice; zanemarila je vse v hiši. Celi svet jej ni bil na mari, čutila je edno le težo zrušene ljubezni, neznansko nesrečo in gorjé. V duhu je gledala prot-či per-t rajne matere.

Do verha pa je priklopelo njeno gorjé oni dan, ko je glasni bruš in truš kazal, da nekaj nenavadnega biva v gradu. Mladi grajski gospod se je poročal z mlado in krasno nevesto. Godba in petje se razlega po gradu, od zunaj pa odmeva radostni krik selskega ljudstva na svatovanje povabljenega.

To je bila gospo-ka svatba! Od blizo in dalječ došli so gospoda. Najboljša dolenjska, štajarska in hervaška vina so se penla v majolikah. Pa kdo bi mogel vse povedati! Svatovali so do belega dné.

Kedar so se gostje malo odpočili, se je rajanje z nova pričelo. Sredi največega veselja pa jame goreti v gradu. Svatje preplašeni vro iz grada, le gledajo in nobeden ne gasí. Sitni plamen je obliznil večino grada. Veter je pihal ter veče in manje ogorke zanašal na okoli. In prédno se je prestrašeno ljudstvo nekoliko zavedelo, kar počí serce prodirajoči glas: Vas gorí, vas! Vaske hiše so bile lesene in s slamo krite, in v nekotkih urah

ni bilo videti drugega, kakor osmojena ognjišča in peči. Edina cerkvice pa hišica Alenčice, zunaj vasi stoječa, niste pogoreli.

Ugibalo se je, kakor sploh, kako je ogenj navстал. Marsikaj se je reklo. Nekateri so kar na glas terdili, da to je očitna kazen Božja. Koliko krivic se je njega dni v gradu zgodilo! Sam Bog vsevedoči to vedeti more. Mera pregreh se je namerila, Bog se ne dá zasmehovati. Le to je hudó, da morajo tudi drugi po nedolžnem terpeti. Še drugi so terdili, da je vinjena družina ogenj zatrosila. Na vse zadnje pa počí zamolkla govornica, da je Alenčica zažgala, da bi se s tem osvetila grajskemu gospodu, ki je njo zaverigel in se z gosposko nevesto poročil. In ta govornica, če tudi na videz neverjetna, šla je od ust do ust, hrup je rastlel in pesti so se dvigale. „Ona je zažgala,“ kričalo in divjalo je ljudstvo, „ona nas je na beraško palico spravila, pobimo jo!“

In vreli so proti hišici Alenčice. Hišica bila je zaperta in prazna, Alenčica je klečala in molila na grobu rajne matere.

„Ha ti hudičeva nevesta!“ tulilo je ljudstvo. „Ti si nam spustila rudečega petelina na strehe. V grad ž njo, v grad! V najtemnejšo luknjo ž njo, pa nič jesti ne piti!“ Gradnik z dvema hlapcema pograbi Alenčico, ki je branivši se tako krepko se oklenila križa, da so jo le iz veliko težavo odtergali. Vpila je in prosila, ali ni se sprosil. Na pol zavedno privlekli so v grad. Grajsčak je dal vreči jo v najglobočjo in temnejšo luknjo.

Drugi dan pa sta dva grajska hlapca tesala in delala nekakov oder prav na tem mestu, kjer križ stoji. Moža sta bila zelo nejevoljna; trikrat sta postavila oder, in trikrat se je poderl. Še le četerti pot je dobro stal; potem sta tudi grob izkopala.

Ko je solnce stalo visoko na nebu, začel je peti zvon v gradu. Alenčico so peljali iz grada. Ljudstvo je privrelo skup tudi iz drugih vasi. Matere so deržale vkviško svojo deco kazaje na Alenčico: „Tam-le se opoteka požigalka, ki nas je na beraško palico spravila.“ Možaki so kleli, a malokdo je pomiloval nedolžno žertvo. Prišli so do o'ra. Grajski hlapci so odčinili ljudi. Pristopil je rabelj v rudečem plašču in rudečej srajci. Stopivši, k na pol zavednej Alenčici vrel: „Moli, ure so ti iztekle!“

Alenčica se je zgrudila. Nekaj je govorila, roki proti nebu stezala, in napósled hripavo zaklicala: „Nedolžna!“

Rabelj je odložil plašč, zavihal rokava in prekrižal sekiro. Groza je udarila v ljudi, nastala je tihoča. Rabelj prime sekiro; Alenčica še enkrat zakliče: „Jezus, Marija, nedolžna sem!“ Marsikateri materi se uderó solzé in nevedé kaj začnó jokati. Rabelj je vzdignil Alenčico. Najprvo odsekal je jej obe roki, napósled glavo. Odsekano glavo je pobral in za kite obesil na oder. Med ljudstvom se je čulo zamolklo stekanje. „Nedolžna!“ zaklicala je nekdo, a nihče ni vedel povedati kedo.

„Kdo pravi nedolžna?“ zaderó se nenadoma stari grajsčak, ki je bil na morišče prihajal. „Naj se pokaže, da je res! Izpulite ondudaj-le verbov količ iz plota in vsadite ga na grob. Če količ ozeleni na spomlad, bode nam to kazno, da je nedolžna bila.“ In zakrohotal se je tako peklenski gerdo, da so se ljudje začeli križati. Spodbodši konja dirjal je kot zmaj nazaj v grad.

Truplo Alenčice z rabeljnovo sekiro so grajski hlapci zagrebli za večera. Izderli so tudi verbov količ iz plota in zasadili v grob.

Še tisto leto je mlada grajska gospa zapustila moža in se vernila k svojim starišem. Gnjev božji je bernil nad gradom.

Minula je zima. Spomlad je začela razvijati svojo krasoto. Na grobu nesrečne Alenčice pognale so pisane cvetice, in tudi verbov količ je ozelenel. Ljudstvo je zagrnalo hrup, od blizo in dalječ vreli so skup radovedni ljudje gledat zeleni količ. „Nedolžna je bila!“ terdilo je vse od kraja ter skrivaj protilo proti gradu.

Grajsčak čuvši, kaj se je zgodilo, da je verbov količ na grobu mladike pognal, ni se poboljšal, začel je še hudobnejše živeti. Ukazal je svojim hudobnim hlapcem, ker zgolj take je v službo jemal, naj ljudstvo z biči in palicami od groba odganjajo. A ker to ni veliko izdalo, ker so ljudje začeli se po robu staviti hlapcem, ukazal je šibko verbo posekati. Hlapci so prišli s sekiro, ali glej, sekira se ni prišla verbe, in nobena ne, kolikor so jih v roke vzeli. Groza je obhajala celo hudobne hlapce.

Bog dolgo odlašá, a kedár ima zadosti, pa tudi udari. Grajsčak je dobro vedel, da ga Bog svari, pa ne da bi se dal poboljšati; čedalje gerše je živel.

In Bogu je bilo dovolj tega. Strašno bolezen pošlje grešnemu možu; kot steklenec je divjal po gradu, in s persti razgrebal po tleh, kakor da bi rad kaj izkopal. Govoril je take reči, da so pričujočim lasje se ježili.

Besnost njegova se je zvekšala na toliko, da je vse od kraja ogibalo se ga, tudi lastni sin. Edini črni pes, ki je starega gospoda povsodi spremljal, ostal je pri njem.

Nekega dne zarana bilo je slišati tužno cvilenje črnega psa. Strahoma so se bližali hlapci stanovanju starega gospoda, in odpehnivši železne zapahe, dobé ga ležečega na kamenem tlaku pod železno mizo. Mertev je bil. Kervave pene je tiščal; poleg njega je sedel črni pes.

Brez duhovna je umerl, brez sv. zakramentov je šel s tega sveta. Bog mu grehe odpusti. Nikdo mu ni zatisnil oči.

Še ni dal zvoniti z grajskim zvonom, ali zvon ni hotel peti.

Pri pogrebu nikdo ni jokal po rajnem gospodu razzen sina. Štirje vrauci peljali so merliča na pokopališče. Za trugo je stopal črni pes; ko so prišli do pokopališča, začel je pes zvijati se in cviliti, — on ni smel stopiti na blagoslovljeno zemljo.

Nesrečnega grajsčaka so zagrebli, črni pes je zginil. Naslednji dan so grajski hlapci truplo svojega gospoda zopet dobili v gradu pod železno mizo, in črni pes je sedel pri njem. Zopet so ga peljali pokopat. A ker je blagoslovljena zemlja trikrat vergla ga iz sebe, spoznali so, da ga neče v sebi imeti, toraj so truplo v gozd zapeljali in žagrebli. Ljudje so pazili, kaj bode. Tri dni je črni pes dirjal okoli groba in po gozdu, tretjo noč je izginil in nikdo ni vedel kam. Prikazal se je časih pozneje divjaje in cvilé okoli grada, pa vselej tadjaj, kedár je nesreča imela priti v grad ali okolico.

Mladi grajski gospod ni imel ni miru ni pokoja doma. Izročivši grad staremu oskerbniku, hodeval je po božjih potih in molil za rajnega očeta pa nedolžno Alenčico. Mnogo dobrega je storil ljudem. Dal je postaviti kapelo poleg groba očetovega, kamor je pogosto zahajal molit. Živel je kakor pustinjač. Ko pa je prišlo sveto leto, vzdignil se je in zapustil grad. Romal je v Rim. Njegov hlapec Matija, ki ga je v Rim spremljal, od tam pa se vernil domu, pripovedoval je, da je Gospod iz Rima se spustil v Jeruzalem.

Poročil je tudi po svojem hlapcu Matiji domu, da se mora križ postaviti na grob Alenčice, in da oni, ki bodo vživali pridelke njegove zemlje, morajo skerbeti, da se stari terbli križ nadomestuje z novim.

Neko noč so se natepli gromonosni oblaki na nebu nad gradom. Strašno je šumelo in veršalo, kakor da bi

se sodnji dan bližal. Grajski zvon je sam od sebe začel peti, zvonil je hudej uri. Strah je obšel grajske ljudi, vsi so pobegnili iz grada doli na vas. Začelo je bliskati, da je bilo svitlo, kot pri belem dnevu, in treskati, kakor da bi se svet podiral. Ljudje so trepetali, jokali in molili. Zopet se je prikazal črni pes tuleč okoli grada, to noč poslednjikrat. Strele so vdarjale v grad, ki je do tal pogorel. Nikdo ga ni popravil, razpadal in posipal se je bolj in bolj. Sedaj ga ni več.

Grajskega gospoda ni bilo nič več domu.

In gledite, iz tiste verbe so se zasejale vse te-le verbe tu-le na okoli,“ tako je končala svojo povest stara ženica, ko sva že nekaj minut stala pri križu med verbami.

Starka je sedla pod križ, razgernila cvetice in zelenje ter začela viti venec, ki ga je potem ovila okrog podobe križanega.

Poslovil sem se od dobre starke na njeno prošnjo še en pot zaterdivši, da jej čisto nič ne zamerim zavoljo njene pravljice.

Hitel sem domu. Čez mesec dni stal je lesen ovenčan križ tudi na grobu stare ženice.

Pri viru.

Za balo platno je belila
Pri viru mlada deklica,
Na solnci ga z vodo kropila,
Je bilo lepši od snega.

Prečudne misli so hodile
Deklici zali zdaj na már,
Veselo-tužne, serčno-mile
Da take ne poprej nikdar:

Al srečna bodem jaz nevesta?
Al srečni bom vživala mir?
Al je ljubav njegova zvesta —
Ter čista kakor ta-le vir?

Pogled je mili obernila
Proseče k stvarniku v nebó
In solza biserna zalila
Je lépo, modro jej okó. —

Radoslav Silvester.

Prodaji.

Kavkažk obraz.

(Po Vojt. Potockem Leop. Gorénjec.)

(Konec.)

Po obedu mi je Šamši v sobi razodel, dokler sem jaz tù, da odide v Tudorov, kder bivajo dobri ljudjé.

„Tedaj ti nijsta po godu gospa Prezeševa in gospod kamernik, kaj ne, da ne?“ —

„To sta satana,“ — odgovori po navadi svoje domovine, „in jaz dobro znam, da te nijmata rada in da tudi ti njiju ne ljubiš; ta vaš običaj je smešen; mi — v svojih gorah hodimo pa le k tistim, katere imamo radi in kateri nas ljubijo, vi pa občujete, kar sem užé v Tifisu videl, s prijatelji in sovražniki ob enem; vragu

in prijatelju se smehljati in roke stiskati jima. Po pravici terdè v naših gorah, da se Frankom ne smé verovati, Vi vse svoje življenje kanite drug drugega.“

„Kaj meniš o Vandi, ki je bila z nama vred pri mizi?“ —

„Njej bi žertvoval svoj život; menim, da je zeló nesrečna; zdí se mi, da jej je vojska vzela ljubljenca.“

Ker mu teh okolnosti nijsem hotel nepotreboma razjasnjevati, napisal sem nekoliko besed g. Vincenciju in Kazimiru, pa sem Šamša poslal k njim, a sam sem hotel nekoliko dni ostati v Pardvinu, ker sem menil, da morda gospo Prezeševu pregovorim, da bi osrečila Kazimira in Vando. Ali zeló sem se prevaril, boljše rečeno: zábil sem, da ima gospa Prezeševa o sreči do céla drug pojem, nego jaz.

Zvečer mi je Vanda razodéla, kar sem užé nekoliko znal, da vsled nerednega gospodinjstva zadolžena gospa Prezeševa nijma d uge pomoči, nego da svojo najmlajšo hčer zasnubi s Holcem. „Tako je to, Vojteh,“ — opomni mi, „jaz čutim, da se mi ne obeta več oetje, vsega je konec, prodana sem, moram se posoproziti s Holcem.“

Jaz sem jo tješil, da se vse še promeni, in opominjal sem jej, da se dan denes prvi domi edinijo z bogatini — in njih življenje — da je najprijetnejše.

„Kako me slabo poznaš,“ — oponese blagodušna devica; „sàj znaš, Vojteh, da sem vzrastla o mislih in upu, da bodem kedaj Kazimirova soproga; užé od mladih nog se imava rada, a jaz znam, da brezi mene nikakor ne bode mogel dolgo časa živeti. G. Holc se trudi, da bi prilisičil kamernika in moje mater, do mene mu ni najmenj nij; menda meni, da sem kako blago, ki se mu je priljubilo in za katero se pobota z gospo Prezeševu, s kamernikom — in z ujemcem Petrom. Naj se le bota: pripelje me na svoj dom, kakor kak obraz ali pohišje, katero je dal s ptujega primesti, da olepša svoje sobe. Ali moreš o sreči govoriti o takem življenji? Oh, moje edino upanje, to je Bog, katerega vsak dan prosim, da bi skoro ugasil mi življenje!“

Dolgo sva še govorila; ker sem čutil njeno gorjé, miril sem jo z milovanjem, nijsem bridkostil je z neprilicnim tješanjem, kar rad počenja svet. Rano drugega dne pride ujec Peter — in po obedu je bilo veliko domače posvetovanje, udje smo bili: gospa Prezeševa, gospod kamernik, ujec Peter, pa jaz. Kamernik je povedal mnogo vzrokov in končal je s temi-le besedami: „Gospod Holc, eden največih bogatinov v vélikem mestu Besarabije in Ukrajine, moški brezi otrok in dospеле starosti, sklenil je, da se oženi z Vando; ne zahteva pa nikakoršnega vena, sicer poplača vse dolgove in gospi Prezeševaj je zapisal 30.000 rubljev za njé žive dni, v Odesi pa ugodno bivališče; vsled te pogodbe je dobil poročno dovoljenje od gospe Prezeševine in od poročnika (jeroba). Da se dolgovi poplačajo, dal je zastavljeno posestvo ná-se prepisati. Ker sem v takih zadevah izveden, lahko se mi veruje, da daje več, nego dobode. Vsled tega izvršujem poročniške dolžnosti, katere mi je naložil brat, in po moči pospešim vse rodovine blagost.“

Po teh besedah se mu zahvali gospa Prezeševa, a ujec Peter ga je objel.

„Upam se vprašati, ali pa se vsemu temu rada vdaje Vanda?“ —

„Bodite preverjeni, gospod stotnik, gospodičina Vanda je tako odgojena, da rada zveršuje vse, kar pospešuje njé rodovine blagost. A da-si je gospod Holc užé prileten, Metuzalemovih let še vendar ne učaka kmalu; gospodičina Vanda po njem podedova vse, soproga pa bode taka, kakoršna bode hotéla biti.“

„Rés je to — rés,“ — poterdi ujec; mêl si je roci in abotno je smijal se. Ker sem spoznal, da so okolnosti take, da bi Vande o najboljši priliki ne mogel oteiti, drugega dné uberem pot v Tudorov, da odidem dalje. Zvečer so me še vprašali, kako sem Šamša spoznal, in povedal sem, da sem bil pri njegovem bratu in kako so prodali njiju sestro. Gospa Prezeševa, gospod kamernik in ujec Peter niso mogli verovati v to barbarstvo; zlasti je kamernik bil hud in nasvetoval je, da bi z vojsko napadli te barbore, ki svoje sestre in hčere prodajajo. Vanda in jaz sva se spogledala, njej v oku je lesketala solza, jaz pa sem se terpko smijal.

Ker je moje spanje nenavadno lahko, zaslišim po noči dirjajočega konja topot, ki se je ustavlil pod mojim oknom; odprem okno in o svitlej luni zagledam Šamša, ki je na moj glas skočil raz konja in takoj prišel v mojo sobo. Zapazil sem, da je nenavadno razgret; vprašam ga do čela skerben, kaj to znači, ali Šamši je vsem mojim vprašanjem povedal le, da mora v Odeso odjezdi. Napósled je bil sit mojih vprašanj, zató je razodel se, da vse zna, da mu je Kazimir vse povedal, sam pa, da ni spregovoril nij nikomur, da je konja osedlal, ter jezdi v Odeso, zató da svojemu novemu kunaku (prijatelju) Kazimiru Holčevo glavo prinese na dar. Dolgo sem se pričkal ž njim, predno sem ga preveril, — če prav se mu utegne posrečiti, da Holcu oddrobi glavo, da vendar-le Kazimir ne sprejme tega daru in da to nikakor ne bode njegova sreča. Ali Šamši mi jame očitati, da sem ga okanil, dokazoval mi je, da ženske imajo svobodno voljo. „Jaz sem menil, da je uboga nesrečna devica v boji zgbila svojega milca, a pred očmi njemu, ki je z njo vred ob enem živel in rastel, siroto prodajajo kukaynemu kupcu, katerega ne mara. V naši domovini oča ne prodaja svoje hčere, brat ne svoje sestre brezi njene volje, le če se kaj pregreši; vi pa zmerom neusmiljeno govorite o vljudnosti, o vestnej svobodi — in prodajate serca, beretate z vestjo in z vsem, kar bi vam moralo biti sveto. A nij prvi pot to, kar vidim. Užé davno sem zapazil, da vam so: vest, vljudnost in nesebičnost — le na jezici, zmérom kaj drugega govorite, kaj drugega učite svoje otroke, a kaj drugega sami činite. Le priznaj, ko bi vi rés bili taki, kakoršnega ste jezika, da bi bili popolnejši, nego je prorok sè svojimi svetniki vred. Vse je pri vas zavist, prevara in hinavstvo. Vsi ste vi prav podobni tistim gledališčarjem, katere si mi v Tiflisu kazal. Mi v svojih gorah živimo tako, kakoršni smo rés, obrazov nijmamo zakritih s kanljivimi krinkami; vi pa se zmérom lepotičite z lažnjivimi barvami in zmérom „komedije“ igrate. Hrepenim zopet po svojih gorah: ne umejem vas in nečem z vami vred „komedij“ igrati. Kazimira je malo moškega: jaz v njegovej koži bi Holcu razklal glavo, kamernika bi ubil, zapalil njegov dom in odnesel Vando. Jaz pa vas ne umejem, a ti méniš, da sem divij, barbar!“ — O teh besedah mu solze priigrajo v oči, ali jaz sem ga objemal in poljubljal, pa gorko prosil, da bi ne odbil mojih besed, opominjal sem mu, ko sem bil v njegovej domovini, da sem čestil njene običaje, če prav mi marsikaj ni bilo po godu, tedaj naj se tudi sam pomiri in ničesar ne učini brezi mojega nasveta. Drugega dné rano sem odšel in le malo časa sem bil v Tudorovu, kajti po pravici sem se bal, da Šamši ne bi izmislil si na oteetje kakega sredstva, katero bi se vjemalo z njegovimi čudovitimi nazori. Vincencij in Kazimir, katerima sem bil razodel vse, sprijela sta ga v svoje varstvo in nadarila z vsem mogočim; Šamši pa je Kazimirju dal starodavno bodalo z napisom — na vshodu dobro znamim: „Varuj

se razžaljenja, ne odlašaj o svete;“ — „čini tako,“ — opomnil je, „kakor je na bodalu zapisano: pa ti ne bode žal; še je kri na njem, — kri Ismaila Love, vruga našemu domu.“

Minolo je bilo nekoliko lét, vstalo je 1837. leto, a jaz sem popotoval in pisma in darove nesel od véikega vodje v Gruziji seraskijerju (bojnemu načelniku) v Erzeramu — Ahmedu baši. Med darovi je tudi bilo nekoliko reči za ljubeznjivo seraskijerjevo soprogo. Prišel sem bil na odločeno mesto, a ko sem tist-ga dné po svojem prihodu résno sedel pri baši, brustal sladkor, pil kavo in tobak kadil iz dolge lule, pošepeče mi tolmač, da bi se ozel v rudečo zaveso, katera je na desnej strani zakrivala mrežasto okno. Menil sem, da tam zagledam zvedave Ahmetove milice, pa sem videl le neko žensko, nijsem mogel spoznati, kedo je bila. Otpeljali so me po nekolikih stopnicah, napósled pa stopim v majhno, vshodno okrašeno izbo, kder je Ahmed sedel na blazinjaku in dim pulil iz Perziškega kalijana. Prijel me je za roko in krepko posadil k sebi na blazinjak. Po kratkem molčanji vzame v roko majhno uro, ležečo poleg njega na dragej vajsnici, dá mi jo v roko in povpraša, ali sem jo užé videl kedaj, ali ne. O prvem pogledu sem spoznal urico, katero sem bil pred petimi leti podaril krasnej sestri svojega prijatelja Šamša, ko je s kupci odšla, ter zapustila svojega brata Beslaaa Ader-Beja. Zdaj stoperv je zavoj zmuznil se mi z očij, a z nasmehom opominjam: enega izmed naših najboljših pesnikov besede, da bi krasota odškodnina morala biti serčnosti, uresničile so se prav ta pot. Seraskijer je bil resnično jako serčan, a dobro sem poznal, da mu moje besede niso bile neljube. Njegova krasna soproga me je spoznala o „avdijenciji“ in takoj je Ahmedu razodela najino nekedanjo znanost. Na posebni ukaz Ahmeda baše sem jo videl dvakrat, dobil sem od njé razne reči na spomin — in veselo sem se preveril, da je do čela srečna. —

1839. léta, sedem let po svojem popotovanji sè Šamšem po Podoliji, mudil sem se zopet Dnjestru na obrežji. Marsikaj se je pripetilo, marsikaj promenilo po mojej poslednej navzočnosti. Korakal sem zopet prav po tistej cesti otožen. Vsled izkušnosti sem znal, da so človeku po dolgej nenavzočnosti in kakem kraji znani obrazi neznani — in da tam, kder otožno glavo menimo položiti staremu prijateljstvu v naročje, le hladen grob nahajamo, ali pa še groznejšo merzloto ljubljenih osob. Tudi ta pot sem v Tudorov bil prišel pozno po noči. Utripljajočega serca sem poterkal na vrata gospoda Vincencija; précej je prišel odpret, ali močno sem se začudil, ker je, da-si je jako vesel bil mojega prihoda, vendar-le neprestano nekaj šepetal svojim ljudem in prosil jih, da bi bili tihi. Kmalu se mi je vse razjasnilo.

„Bog ti poverni, ljubi prijatelj, ker me nijsi še zabil; tiho, ali tiho, da ne izbudiš sestre!“

Po perstih sva šla v sobo, kder mi je bogato solznih očij razodel to-le: „Vidim tvoje zavzetje, ker sestra biva pri meni; ali pa ne bi bil dal prostora osobi, ki nijma svoje strehe? Zabil sem vse in božji blagoslov mi je to, ker jo smem skrivati pod svojo streho. Po tvojem odhodu je kukavni kamernik gospo Prezeševu odpeljal v Odeso; tam sta uboga Vando zaročila s tistim prokletim Holcem. Iz početka je ta hudobec plačeval dolgove, gospi Prezeševaj je dajal stanovanje in izplačal jej je dosmertno pokojnino; po dveh letih pa je naglo odpeljal se po morji, dejal je, da ga mora nekova nujnost;

ali nij ga bilo več nazaj in živa duša nij slišala ničesar več o njem. Upniki so kar vrelj z vseh stranij, razdelili so méd-se Pardvin in vse v njem, mojo sestro z Vando vred pak so brez grizljaja kruha izgnali na ulico. Kamernik je odšel v kopel — v Pariz, zato da bi se po tej neprijetnosti malo razvedril, jaz pa sem hitel v Odeso, vzel sem bil s seboj svojo sestro in Vando — in pripeljal sem obe semkaje. Gospa Prezeševa zmerom bolehuje, uboga Vanda pak (začel je plakati) — Vanda je štiri mesece po svojem prihodu lé-sem umerla vsled same žalosti.“

Nijsem se derznil, da bi bil povprašal, kde je Kazimir, a Vincencij je zmérom jokal in sam mi je povedal, da je sin ob letu po Vandinem zaročenju poduhovnil se v Rimu.

Po tem razodetju je, kolikor je bilo moči, pomiril svoje žalosti vskip in opomnil: „Zgôdi se volja Božja, z mojim sinom vred ugasne naša čestna rodovina; vse mora nehati, mili moj Vojteh, a skoro šest stoletij je dosti revnej plemenitaškeje rodovini.“

Jaz nijsem ničesar opomnil; vsled same bolesti, katera mi je tergala srce, nijsem mogel nič spregovoriti. Drugega dné rano po mertvaških obredih za dušo uboge Vande sem vzel še kos č kamena z njenega groba, poslovil sem se od Vincencija, a nijsem se prikazal gospi Prezeševj, kateorej bi bila moja navzočnost gotovo povečala gorjé.

Nadžkof grof Ledóhovski.

„Gorko milovalen je vsak narod, kateri vsled nesrečnega boja ali vsaj vsled bojnega plena zablodi nedobnemu sosedu pod peto. Prav bridko skušajo to,“ — piše V. M., „velikega Poznanjskega vojevódstva Poljaci, s katerimi hoče Prus učiniti to, kar sta Henrik Ptičar in Oton zasekala polabskim Slovanom.“

Vsak narod dvojno živi: duševno in gmotno. A sovražnik zvlásti vrag, kateri hoče kak národ, ki mu nij ljub, izbrisati iz verste živih národov, — tak vrag se trudi, da bi uničil to dvojno življenje národu. Tako se vedó Prusi v Poznanjskej. Ker Prusi znajo, da obožan in izsesan národ nikakor ne more svojemu tlačitelju vpirati se tako izdatno, kakor mogočen in bogat národ, — zato bi radi Poljake osiromašili kakor koli. Polovica Poznanjskega sveta je užé v Pruskih pestéh. Da bi pa merknilo vse, kar bi bodočemu pokolenju utegnilo poročati o Pruskem razbojništvu, in da bi zginilo sè sveta, za to že zdaj skerbé; ker je Poznanjska zemlja slovanska zemlja, za tega délj povsodi vasim in mestom Poljska imena nemški prekerščujejo. Tudi Poljsko obertnost in teržnost neumorno zavirajo, zato nobena ne more napredovati, Poljaci morajo kupovati Pruske izdelke, nemško blago. Poljaci so bili ustanovili si samostojno novéno banko; ali ker je bila tern v petah nemškim kapitalistom, kalili so vero vá-njo na vseh straneh, a Poznanj-kej je ugasnilo to edino zavetje o novénih stiskah.

Pa vse to Prusu še nij bilo dosti; Poznanjski Poljaci morajo tudi, kolikor je moči, najhitreje skerbeti, da bodo skoro vredni sinovi „nemške kulture in nemškega jezika,“ tudi bi morali svojo svest posvečevati staremu Viljemu in živi dati, da j m porežejo jezike. Ali ker Poljaci nečejo vdati se temu razbojništvu, zato Prusi sè silo dušé vsakojako duševno življenje v Poznanjskej, Poljakom pa je vstal boj na življenje in na smert,

— boj, kateremu na Poljskej strani načeluje hrabri nadškof Ledohovski, zdaj jetnik v Ostrovu.

Grof Ledohovski se je 29. dan oktobra meseca 1823. leta narodil v Gorkah v Sandomirskjej vladikovini v Lublškem kraji Poljske kraljevine. Po skerbernej odgoji v očinem domu so ga poslali dijakovat v Radov in v Varšavo. Ker se je hotel posvetiti duhovskemu stanu, zaupal se je Varšavskemu semenišču pri sv. Križi, ali kmalu je skerbna in dobra mati spremila ga v Rim, kder so ga sprijeli v „Collegium Nobilium“. Tú je Mječislav najpopreje kor-nito doveršil modroslovstvo, potlej pa je posvetil se bogoslovstvu. V Rimu se je naučil, da latinski govori tako izborno, da bi jedva v nemškeje carjevini kedo upal se kosati z njim. Poleg tega jako popolno govori italijanski, francoski in nemški.

V 13. dan julija meseca 1845. léta so ga posvetili za mašnika, pa nij bil star še popolnoma 22 let. Ko Pij IX. 1846. leta sedé na prestol sv. Petra — in ko se mu mladi Poljak priljubi, pošlje ga v Lizbono, kder je pomagál papeževemu poslancu msg. Kamillu di Pietro, kasnejšemu kardinalu, in kder si je Ledohovski pridobil mnogo izkušénosti, posebno pa se je podkoval za samostojnost na diplomatičkem torišči.

1856. leta je Ledohovski postal apostolsk poslanec (delegat) južno-ameriškej ljudovladi Kolumbiji ali Novej Granadi. Bivališče si je odbral v vélikem mestu Bogoti. Iz početka je tú bilo vse prav složno, ali nenadoma pokne vstaja, — prikazen, katera v južnih ameriških krajinah nij prerodka, to nas poslednjih let izkušnja učí. Ljudovladi novi predsednik: general Mosguera nij le pregnal vseh ptujcev, tudi Ledohovskega, temuč postavil se je po robu tudi domačim vladikam.

Ledohovski se je vernil v Rim, kder so ga 3. dan novembra meseca 1861. léta posvetili za Tebanskega nadškofa. Ker je ta čas užé slovela njegova diplomatiška zvedenost in važnost, poslali so ga takoj v Brusel v Belgijo, kder je treba bilo takega razsvitljenega moža, zato ker se tam že dolgo časa kavšate veliki stranki, v kateri je razdvojeno vse bivalstvo, — konservativna stranka in liberalna stranka, ki se nenehoma dergate.

Ali komaj se je bil zamaknil Ledohovski v Belgiške razmere, užé so ga poklicali iz Brusela. Marca meseca 1865. leta je umerl Poznanjski in Gnezenski nadškof Leo Przulski, nastopnik hrabrega nadškofa Dunina, ki so ga 1848. léta zbog upórnosti bili odpeljali v terdnjavo Kolobreg (Kolberg), od kodar pa je zopet po kratkem zaporu vernil se v Poznanjsko. Po porazumljenji z apostolsko stolico in Prusko vlado sta oba kapitola za Gnezno-Poznanjskega nadškofa odbrala papeškega poslanca (nuncija) v Bruselu — Mječislava Halko gr. Ledohovskega. Vlastni zastopnik je precej v imeni Pruskega kralja poterdil vladno zadovoljstvo.

Novega škofa prihod v Poznanjsko je bil slaven; péro trenutje si je pridobil vdanost in splošno ljubezen, — da, užé v Berlinu se je vél tako odlično, da je bil le en glas: „To je rojen cerkven glavár.“

Grof Ledohovski je precej iz početka jel goreče vladati obé veliki škofiji: Poznanjsko in Gnezensko; povsodi je skerbel, da bi kersčanstvo razcvitalo se v duhovstvu in ljudstvu. Poleg tega pa je ustrezal tudi Poznanjskih Poljakov národnim potrebam. Ker je videl, da v deržavnih ustavih pridno gojé nemščino tudi o verskem učenji, tiščal je na to, da bi se verstvo učilo Poljski. A s tem nij bil zadovoljen, temuč ustanovil je nekoliko gojilnic (konviktov), v katerih bi se odrastlejša mladež izobraževala samo v Poljskem jezici. Pa še več je preskerbel za omiko prostejšega naroda. O vla-

dikovani grofa Ledohovskega so povsodi ustanovili župnijske knjižnice, kder pa so uže bile, tam so jih razširili. Zvlasti je nadškof podpiral gorečega duhovnika Bažinskega, župnika pri sv. Vojtehu v Poznani; ta gospod je bil 1864. leta začel prav po ceni ob svojih stroških na svitlo dajati dobre ljudske knjige, ker Pruska vlada nij hotela Poljakom privoliti nikakoršne družbe ali matice na ta namen. Najblagostnejši sad neumorne skerbí in pridnosti, grofa Ledohovskega plod je bila ustanova in neumorno razširjanje Poljskih zavarovalnic na deželi — ime jim je bilo „ochronki,“ njih namen je bil, da bi zavetovale mlajši zárod in varovale ga nevarnega popušenja, katero slehernemu Poznancju pretí precej, ko hitro pride na svet. Temu namenu so „ochronki“ do čéla ugajali, ker so imeli vlastno organizacijo, popolnoma neodgovorno samovoljneji vladi, da Prusi dolgo časa nikakor nijso mogli napasti jih. Stoperv poslednje dni so vojsko začeli tudi s to bastijo národnega življa.

Ker ga je poslednji upor 1863. léta bil terpko preveril, da Poljskemu národu nikakor ne vzide lepša bodočnost, razen če bode tiho in mirno delal v vsakojakem stanu, začel je razburjene misli miríti in skušal je, da jih zopet oberne na pravo plat, k studencu, iz katerega izvira blagost in moč. Učil je duhovstvo, da je prvo poprijelo se prave strani, da je ogibalo se vsakojake neizmernosti. Tudi je ukazal, naj po cerkvah ne pojó prenarodnih pesnij, rad bi bil v okom prišel vsemu sumu, kakor bi z bogočestjem négovali politiške razmere. Za tega délj pa so mu prenapeti Poljski narodnjaki očitali, da izdaja národuost; ali koliko je bilo tega resničnega; pokazalo se je kinalu, ko je le nadškof, samo Ledohovski vperl se in zopet vperl vladnim ukazom, naj nemščina dobode prostor po vseh Poznanskih učilnicah in tudi verstvo naj se nemški učí.

Iz nadškofove previdnosti je izviraló to, da so njegove in Berolinske vlade razmere bile dosti prijateljske do 1873. léta, če prav so jele kaliti se, ko so Ledohovskemu o cerkvenem zboru v Rimu bili odkazali prostor med prvimi vélikimi vladikami (primasi.) Prusi so menili, da je to velika politiška demonstracija, da nij nikakoršne Poljske deržave, ki bi mogel kedo bití njé primas. Začeli so preiskavati to „daleč in na široko razglašeno zaroto,“ s katero je Pruska policija imela dela, zvlásti sè stikanjem pó bivališčih posameznih „névarnih osob,“ n. pr.: po stanovališči znanega kanonika Kozmijana in drugih. Ali pokazalo se je, da je to preiskavanje smešno, záto Ledohovskega nij zadel udarec, ki mu je bil užé takrat odločen. To priča le-to, ker je nadškof, ki se je bil iz Rima vernil v Poznanj, ko je vstala nemški-francoska vojska, novembra meseca 1870. léta odšel na težavno pot v véliki Pruski tabor v Versaljah, kder je poprosil kralja Viljema, da bi se izrazil zoper to, ker Pijemonci stiskajo Rim. Sprijem in odgovor blézu nij bil neprijazen, kajti Ledohovski je takoj k papežu poslal posebnega sela z vestjo, da se je Pruski kralj izrazil na hvalo njegovej neodvisnosti.

Ali stoperv utihnil je bil bojni hrum, nijso bile še nehale bojne zmage vse slovesnosti, užé je v Pruskej vnela se nova, domača vojska, o kateréj je na Poznansjke Poljake bruhnil prvi vstok, s katerim so hotéli potreti „terdokorne“ katoličane in „izdajne“ Poljake; záto ker neté na vrat na nos sprijeti nemškega jezika, in nemške kulture. Pa čudovito je to: prav tega vladiko, katerega so „svobodomiselné“ Pruske novine razglašale, da je lojalnega pastirstva vzor, in o katerem se je beseda sukala, da bi najboljšé pristoval za papeškega poročnika (nuncija) v Berolinu, ko je Bizmark južno nemške ka-

toličane hot-el zvabiti v svojo past, — prav tega vladika je zadel prvi mahlje. Znano je našim čitateljem, kaj se je vse z nadškofou Ledohovskim godilo konci minolega leta, pa kaj dalje letos. Ker je bil zoper ministerski ukaz vsem katehetom prepovedal, da ne sm-jo nemški učiti kerščanskega nauka, vlada pa je odškodila se s tem, da je vse katehete izpodila iz Poljskih učilnic; ker je bil Fulško (Fuldás) svést podpisal, s čemer je zaterdil, da se nikoli ne vldáde Pruskim zakonom maja meseca; ker je sam ob sebi razpostavljál duhovnike, torej nij deržavnih uradov povpraševal, ali so zadovoljni ali ne z razpostavami: záto so Ledohovskega obsodili na 29.000 tolarjev globe, — záto so opomnili ga, ker se tako véde, naj sam odpové se vladništvu, napósied pa so ga po noči 3. dan februvarja meseca letos odpeljali v Ostrov, da se bode le-tù dve leti pokoril zbog svoje „upornosti“. Tú sedí zdaj za železnimi križi, kakor njegovi sosedge: tatje in razbojniki; zaklenjen je sè železom in zapert v ozko izbico, — da, zaklenjen je celó dolgi mostovž, po katerem se o odločenih urah sme sprehajati zastražen. Kakor vsak drug jeznik, postilja in pometa si sam. Lajšave nijma in neče imeti n kakoršne. Hrano mu daje mestni župnik Fabisz, kateri ga smé o določenih urah obiskati o navzočnosti jetniškega uradnika.

A ker tudi ječa ne more spokoriti Ledohovskega, zatožili so ga zopet zbog cerkvenih razmer sodnemu dvoru v Berolinu. Odločil so bili, da bode sodba 15. dan maja meseca, ali nadškof je précej razodel se, da ga ne bode k sodbi. Bismarkovci so tedaj imeli lahko delo, po kratkem posvetovanji so kar sklenili: „Gnezno-Poznanski nadškof, grof Mječislav Halka Ledohovski je obénemu pridu na korist zgubil nadškofijstvo“. Tako so odločili v Berolinu, ali kako sodijo to v Poznanskej, da, kako po vsem Božjem, resnično omikanem svet? —

Leop. Gorénjec.

Idrijski perkomandelj. *)

(Zapisal Zm. Eržen.)

Povsod, kjerkoli se rudarske jame nahajajo, čujejo se tudi vsakoverstne povesti o gorskih duhovih. Tako so tudi idrijski rudarji večkrat videli gorskega duha, kateri v zemlji skrite zaklade živega srebra varuje. Imenujejo ga perko-mandeljna. Popisujejo ga kot majhnega možička; v desni roci z leščerbo, ki daje zeleno svetlobo; na glavi nosi rudečo kapico, jopico (kamižolo) ima višnjevo, hlače pa rudeče. Pravijo, da se večkrat prikaže rudarjem in jim véasi še celo pomaga pri delu ali jim pa tudi naznani, v katerem kraji je veliko rude. Véasi pa le čujejo enakomerno tolčenje in to imajo vedno v znamenje kake proteče nesreče, zatoraj kadar to tolčenje slišijo, popusté ovi kraj; in terdijo, da se je še vselej kmalo potem posulo.

Namenil sem si tukaj silno staro pravljico o idrijskem perkomandeljcu in nekem rudarji zapisati.

Pred mnogo, mnogo leti živel je v Idriji bogaboječ toda reven rudar. Bog mu je dal veliko otrok, kruha pa malo. Nekega dne, bilo je koj v začetku meseca, šel je po navadi zjutraj zgodaj v jamo. Jamski nadzornik mu odloči rov; a po nesreči je bil ta, ki bi ž njim vkup

*) Tako imenujejo rudarji ondi gorskega duha. To je spačena nemška beseda: „Bergmännlein“.

imel delati, bolan. Akoprem je dolgočasno samemu biti v zemlji kopaje rudo, vendar ni naš rudar kar nič goderjal. Odmolivši gre v rov, ki ga mu je nadzornik odločil, in pričae prekrizaje se, v božjem imenu svoje delo.

Ko nekol ko časa neutrudeno išče živega srebra, zagleda v daljavi žeseno lučico, ki vedno bliže prihaja. Ko že prikazen blizo nj ga pride, vidi perkomandeljna. Naglo se pokriža in materi božji izroči v varstvo. Gorski duh je stal zraven njega. Rudar si vzame pogum ter ga nagovori; a nič ni dobil odgovora. Molče perkomandelj udari ob steno; stena se odpre in duh vzame iz nje potrebno rudarsko orodje, jako lepo izdelano. Molče stopi poleg rudarja in oba začeta terdo delati. Črez osem ur, ker toliko časa delajo rudarji na dan, duh udari na steno, ta se zopet odpre in v njej zgine; rudar pa tudi gre domov. Druzega jutra je rudar našel duha že pri delu.

To se je ponavljalo cel mesec.

Bolj in bolj se je bližal plačilni dan. Rudarja je jelo vendar-le nekoliko skerbeti, kako naj duhu plača in zaslužk dobro med oba razdeli. Gre toraj k spovedi in ondi razodene svojemu spovedniku to prikazen. Spovednik mu priporoča, prav vestno razdeliti zaslužek med oba, zagotovivši mu, da ga bo duh osrečil, če bo tako ravnal. Vsak dan se je rudar še bogu priporočil in ga moledeval na srečn izid plačilnega dne. Osodepolni dan napoči. Nadzornik in drugi rudarji so se čudili nad njegovo pridnostjo in ga povpraševali, kako mu je bilo mogoče v tolikem času tako veliko rude izkopati. Ta pa se je hitro odteguil njihovej radovednosti ter se koj, ko je prejel plačilo, vernil v jamo.

Duh ga je že pričakoval na velikem komnu sedé. Rudar mu pomoli denar rekoč, da naj ga razdeli, a duh mu odkima z glavo v znamenje da ga neće deliti. Rudar se tedaj vsede poleg njega in deli denar. Vse je dobro razdelil, dokler nazadnje ne ostane vinar, ktereга pa rudar verže med duhovo kopico rekoč: „Tega pa ti imej, vsaj si veliko več delal nego jaz!“

Duh pa odkima z glavo, vzame vinar in ga verže k rudarjevemu denarju, ta ga pa neće vzeti in ga duhu sili. Dolgo sta se že prepirala in drug drugemu vinar ponujala, ko naenkrat rudarju šine v glavo pametna misel, namreč presekati vinar v dve polovici. Reče toraj poprijemši sekiro proti duhu: „Veš kaj, presekajva vinar na dve polovici in potem si vsak eno vzameva.“ In rudar že povzligne sekiro da bi svoj namen uresničil, ko naenkrat duh spregovori rekoč: „Stoj!“

Rudar radoveden, kaj mu bode duh povedal, položi sekiro na stran.

Duh pa povzame besedo ter pravi: „Ako bi bil ti le še tri besedice rekel, ko sem k tebi prišel, zdrobil bi te bil jaz v prah. Najbolj si se mi pa priljubil zbog svoje pravičnosti: ako bi ti bil namreč vinar prideržal za-se, nikoli več ne bi videl svoje žene in otrok; jaz bi te bil raztergal na drobne kosce. Ker si pa tako pošten, vzemi še moj denar in v svojej sreči se spominjaj gorskega duha! Sreča ti bodi mila!“ To rekiši zgine duh.

Rudar je bil jako vesel, pal na kolena in boga zahvalil za dobro misel, kajti, da ne bi dobra misel mu šinla v glavo, bil bi že zató, da bi se nehal prepirati z duhom, vzel vinar in potem — uboga žena in otroci!

Veselja poln je zdaj še le jel pripovedovati svojej družinici in prijateljem čudovito prikazen in kmalo jo je vedelo vse idrijsko mesto.

Dokler je bil še terden, delal je rad, ko pa je s starostjo oslabel, ostal je doma. Denar pa, ki mu ga dal, se mu je vedno množil, tako da je nazadnje postal premožen mož. Še v pozni starosti je rad pravil to

prigodbo svojim otrokom in unukom in ohranila se je ko ustno poročilo do današnjega dneva.

Od kod cigare?

Tabak je ameriška iznajdba, katerega poprej niso nikjer v Evropi poznali, dokler ni Kolumb Amerike našel. Španjolci prišedši v Ameriko so se jako čudili videti Indijance, da tabakov dim požirajo in zopet izpuhajo. Najstarejše poročilo o cigarah ali smodkah nam podaja zgodopisec Gonzalo Fernandez de Oviedoy Baldez v zgodovini države Nikarague, ki jo je spisal l. 1555. Bival je dolgo let v srednji Ameriki ter nam pripoveda, kar je sam videl. On pravi: „V saboto 19. avgusta 1526. pride don Alfonzo, Kazik iz Nicoye, katerega so zvali po domače Nambi, to je: pes, na vaški terg. Bilo je dve uri pred nočjo. Blizo sto Indijanov ga je spremljevalo. Vsedejo se v kot ter začno svoj Areito praznovati. Areito so pesmi, ki popevajo pretekle zgodbe in katere pojo divjaki v spomin svojim voditeljem. Plesali so in peli. Bilo je to berž ko ne prosto ljudstvo, kajti Kazik ide jako moško na drugo stran terga ter se vsede na klop. Potem se vsede kacij osemdeset najviših uradnikov in Indijancev krog njega, in mlada deklica prinese pijače v majhini posodici. Pijača je bila enaka močnemu vinu in nekoliko kislá; delajo jo iz turšice ter jo imenujejo Chicha. Podobna je juhi, v kateri so ubita jajca. Ko so začeli piti, vzeme Kazik iz zavitka nekaj kosov zvitega tabaka; ti kosi so bili kacij šest col dolgi in perst debeli. Persa so bila zvita in z nitjo zvezana. Indijanci sadé jako skerbno tabak ter delajo iz njega zvitke, katere potem na enem koncu prižigajo; ti goré počasi cel dan. Drugi konec vtikajo v usta, vlečejo zdaj pa zdaj dim va-se, in čez nekoliko časa ga zopet spuščajo skozi usta ali nos. Vsak Indijanec ima take tobakove zvitke, katere imenujejo v svojem jeziku Ynpoquete, na Hispanioli in Haiti pa se zovejo Tabako. Služabniki obojega spola prinesó potem posode z različno pijačo. Vsakteri je pil dva ali tri požirke ter dal potem posodo svojemu sosedu. Med tem so vedno vlekli tabakov dim va-se, bobnali, ploskali z rokami in peli. Bili so do polnoči skupaj in večina se jih je opijanila. Pijanost je imela različne nasledke. Nekteri so ležali kakor mertvi niti da bi se ganili, drugi so tulili in kričali, nekateri pa so skakali in plesali. Potem so prišle žene ter odnesle može domov. Nekateri so spali do poldne, nekateri celó do večera. Kdor se ne upijani, ga zaničujejo kot slabega borilca.“ J. P.

O začetku ruske države.

(Po Petruševsku in drugih priredil J. Steklasa.)

Več kakor tisoč let nazaj se je bil naselil v današnjo Rusijo narod, od ktereга izhajajo Rusi. Ta narod je sam sebe imenoval Slavjane, ter se je delil na nekoliko plemen, ki so se zvali Poljani, Drevljani, Sjeverjani, Kriviči, Ljehi ali Poljaki in drugi. Samo eno pleme ni imelo posebnega imena ter se je imenovalo samo Slavjaue; to pleme je stanovalo po bregovih Ilmenskega jezera in reke Volhove, v današnej novgorodскеj guberniji.

Ti Slavjani so imeli mesto Novgorod, Kriviči — Smolensk, Poljani — Kiev. Mest takrat še ni bilo ve-

liko, obstala so pa iz tacih hiš, kakor se najdejo zdaj po vaseh; bila so ta mesta samo malo večje vasi. Gradove (mesta) pa so imenovali take vasi zato, ker so bile ograjene z nasipom, rovom, plotom ali zasekom. — Na vaseh je bila ruska zemlja v tem času revna; zemlje je bilo mnogo, ali naroda malo, zavoljo tega so bile vasi redke in prav majhne.

Slavjan je živel vsak s svojim rodом; rod je obstajal iz vseh ljudij, bivših v rodstvu med seboj, ali v bližnjem ali pa v daljnem. Najstareji v rodbini je bil v njej popolnoma gospodar ter je ž njo upravljal. Vsako delo, katero se je tikalo vse vasi, odločevali so v skupščini, ali kakor so takrat govorili v vječu; na skupščino so pa hodili sami stari. Po mestih je bila skupščina tudi iz samih starih ljudij; navadno so spadale k mestu vse bližnje vasi. Skupščina je odločila vsako delo enoglasno, t. j. tako, da so vsi eden in tisti razsodek izrekli. In kadar je težko bilo priti do porazumljenja, takrat se je večasi skupščina končala s pretepanjem; prišli so za tolkače ali za palice, in ktera stranka je premagala, ta je tudi pri svojem ostala.

Glava celega roda se je imenoval knez (knjazem); on je bil najstareji po rodu ali pa je bil izvoljen od sorodnikov. Njemu so skazovali veliko čast, ter so hodili k njemu tožit, a v daljne kraje je šel sam soditi. Čerk ni takrat od ruskih prednikov nobeden poznal, da, čerk slavjanskih takrat še ni bilo in vsled tega se ni sodilo takrat po pisanih zakonih, nego po starinsko, po starih običajih in navadah. Rodi so živeli daleč eden od drugega, vsak pa je vladal skupaj nad celo zemljo, v kateri je prebival. Ako se je pa dogodil čin, ki se je tikal več rodov, rešili so to potem v skupščini in v tako skupščino so prišli vsi poglavarji.

Slavjani so bili dobrih нрав in jako gostoljubni. Ako je Slavjan od doma šel, ni zapiral vrat in na mizi je pustil raznih jedi za slučaj, ko bi kak gost prišel. Nekteri še celo niso deržali za nepoštено, ako je gospodar zavoljo svoje revščine kar si bodi za svojega gosta ukral. Z vjetimi so Slavjani krotko ravnali, in čez nekoliko let so je spuščali navadno na slobodo. Ali ni bilo tudi malo slabega pri Slavjanih, oni so radi pili brez mere, hodili vedno zamazani in nečisti; mnogo plemen je bilo prav divjih, živeli so po kočevski. Deve so imele veliko prostost, ali žene nobene: one so bile rokinje svojih mož ter so najteža dela morale same opravljati. Za ženo so Slavjani navadno nekaj plačali; dajali so za nje vjeno (doto). Ta običaj še zdaj ni čisto prenehal na Ruskem; tudi je še zdaj po nekih krajih navada, da daje ženin sorodnikom neveste darove. V običaju je bilo imeti po dve, po tri ali pa še celo več žen. Ker je pa bilo za vsako ženo treba plačati vjeno, zato so več kakor eno ženo imeli samo knezi in bogati ljudje.

Malo katero od slavjanskih plemen je zakopavalo svoje mertve v zemljo, nego večina je je sožigala, pobirala pepel v posodo ter je postavljala na stolp pri razpotju. Ker mertvi niso bili kerščeni, nastalo je praznoverje ter živi še dan danes, da se na razpotju zbirajo hudobne moči. Za mertvimi so obhajali Slavjani trizne t. j. sedmino ali karmine: tudi so se borili, skakali ter begali v pretekanju. V znamenje žalosti so si večkrat razrezali in razpraskali lica.

Slavjani so živeli v slabih hišah, katero so si tesali iz lesa; kamna je bilo v slavjanskej zemlji malo, in kamenarstva Slavjani niso niti razumeli. Pa tudi skoraj nepotrebne so jim bile zidane hiše. Časi so bili namreč nemirni; mnogo ljudij je živelo samo od roparstva; mirni poljedelec je mogel vsak čas pričakovati sovražnika od

vseh strani. In taki zli ljudje niso zaprinesli nobenej stvari. Kar je bilo moč vzeti, vzeli so, a ostalo so požgali in pokončali. Lesa pa je bilo povsod dosti; novo hišo narediti ni nobenega mnogo stalo; iz kamena bi bilo težje. Za vsak slučaj, da bi mogoče bilo učiti pri vsacem roparskem napadu, napravil si je Slavjan v svojo hišo po dva do tri vhoda. In kar so imeli premožnejši ljudje dragega, to so oni skrili v zemljo, zatoraj se je našlo v poprejšnih časih v zemlji pogostoma zakladev. Pri slavjanskih hišah so bile tudi kopeljnice, a ne samo v lesenjačah, nego tudi v beznicah; peči niso postavljali v kopeljnice, nego gréli so je z razbeljenim kamenjem.

Pri tako nemirnem življenju vendar Slavjani niso zemlje pustili v pustinji, nego so orali polja in sejali žito. Skoraj vsi Slavjani so obdelovali v tem času zemljo; najbolji poljedelci pa so vendar bili Poljani; nektera druga suroveja plemena, na primer Drevljani, se niso zanimala s tem poslom ali pa le prav malo.

Razn ratarstva živili so se Slavjani tudi od drugih strok gospodarstva; od ribolova, od lova divjih zveri, od živinoreje, od bčeloreje in od tergovine z bližnjimi narodi. Šume so bile v slavjanskej zemlji ogromne in zveri v njih vsake versti; imeli so tudi take, o katerih je zdaj le malo sledú, na pr. bober. Rib je bilo v rekah in jezernih tudi dovolj. Tergovali pa so Slavjani sé žitom, s kožami, z voskom in medom. Veče tergovine pri njih ni bilo, pa je tudi ni moglo biti; časi so bili nemirni, vsak se je bal za se in za svoje dobro še celo doma, zakaj ne na ptujem. Zemlja je bila skoraj čisto zaraščena z dračjem, neprehodnimi šumami, pomešano z močvirji in lužami. Cest in potov ni bilo. Povsod je bilo lahko naleteti na hudobne ljudi, na roparje; na potu ni bilo pričakovati nobenih lagot; tudi koga s kakšno vestjo kam poslati, ni bilo lahko delo. Verh tega so jahali v sili, in tergovali ne samo po suhem, nego tudi po rekah.

Slavjani so bili visoke in lepe postave, krepki na telesu, lahko so prenašali zimo in vročino. Oni niso ljubili boja s sovražniki na ravnem polju, nego so izbirali ozka mesta in zakrita. Oni so znali izverstno plavati ter dolgo vzderžati se pod vodo. Zavoljo tega so vzeli terstiko v usta, ter so plavali pod vodo tako, da je gledal konec terstike ven iz vode; tako so mogli lahko dihati. Bolje so se znali tolči s kratkimi pušicami in sulicami; pušice so večasi namazali s silnim otrovom.

V tem času so bili vsi Slavjani malikovalci, t. j. molili so malike ter jim prinašali žertve, večasi še celo ljudi. Bogov so imeli mnogo ali njihovo glavno božanstvo je bil Perun, bog groma in strele, vojske in mirú. Tudi solnce so imeli za boga: njega so imenovali Dazdboga, tudi Did-Lado. Did je značilo deda, a Lado svetlo, radost. Ljul, Lel je tudi znamenovalo deda. In Did-Lado, Ljul, Lel so do dandanes ostali v ruskih pesmih.

Solnce so Slavjani slavili nekolikokrat na leto. Praznik Koljada (Kolede) je bil koncem decembra, ko se solnce povračuje na spomlad in dnevi rasti začnú. V tem času so hodili od hiše do hiše, slavili boga in prejemali darove, katere so po tem bogu darovali. Ta poganska navada se je ohranila na Ruskem na mnogih krajih do dandanes, ter se more videti na badnjak, pred Božičem. Kolede se imenuje na drugih mestih tudi Avsen ali Tavsén; tako se poje tudi v ruskih pesmih.

Drugi praznik je bil pomladanski, njega obhajajo Rusi še zdaj ter ga imenujejo Masljanico. Spomlad so pozdravljali navadno s plesom, a zimo so sežigali, načinivši zato ženskinjo podobo, katero so zvali Maro ali Marano. Podobe ne sežigajo zdaj, mesto tega pa vozijo na saneh narejenega moža, ki sedi na kolesu. To se pa ne

dela kar naravnost, tudi ne brez premisleka: kolo namreč je predstavljalo v starem času solnce, solncu pa je bil tudi ta praznik posvečen.

Še večji praznik so imeli Slavjani dne 23. junija; ta praznik je bil kupjala (kres). Zvečer tega dne so oni nabirali travo, kopali se, zažigali krese, ter skakali čez nje; prinašali so v žrtev bogu solncu belega petelina, in babo Maro so potapljali v vodo. Ta praznik se obhaja še zdaj pri Rusih, samo da ga ne zovejo prosto Kupalo, nego Ivanovo Kupalo, zato ker on ravno na Ivanov dan pada (pri nas Janez Kr.). O njem je mnogo praznoverja; pripoveduje se, da na to noč drevesa med seboj govoré, ali pa da hodijo po šumi, in mnogo drugzega, kar sicer ni mogoče, stari pa so vendar tako mislili.

Slavjani so verovali v bodoče življenje; oni so mislili, da imajo duše prvih umerlih ljudij tudi po smerti skerb za svoje žlahtnike, in zatorej so je na pomoč prosili. Molili so na primer Čuru ali Ščuru, kar znači deda pradeda; ta beseda se ni v Ruskej še do danes pozabila. Kadar se kdo boji zlih duhov, govori takole: „čur' menja“ t. j. on kliče Ščura na pomoč, akoravno sam tega ne razumi. Čur ali pa strašilo (duh) je eno in isto; tako so tedaj stari Slavjani držali strašilo za dobrega starčeka, ter se ga niso bali.

Slavjani so mislili, da duše mertvih vstajajo vsako spomladi in da hodijo po zemlji; vsled tega so se jih spomladi spominjali, jedli cvetnjak (blin), njihova spominska pojedina, ter so verovali, da tudi pokojni ž njimi jedó. Da, tudi še zdaj jih pri Rusih mnogo veruje, da na take praznike (svjatke) duše mertvih po zemlji hodijo; in kakor so Rusi v starem času jeli blin; tako polivajo sedaj mogile z vinom, pokladajo na nje za pokojne različne jedi, ter zakopavajo v gomile lepa jajca.

Stari so verovali tudi v Rusalke (rojenice); oni so mislili, da so one — duše umerlih, ki se spomladi vzdigajo iz mogil na svetlo solnce in plešejo plesove (kolo). V njihovo čast obderžali so razne igre, preoblačili se, natikali krinke. Glavni praznik Rusalk je bil Semik (sedmi četertek po velikej noči; na ta dan imajo Rusi še zdaj velike veselice). Na ta praznik so obhajali sprevide, kakor da je spremljajo na gomile. Veruje se v Rusalke še dandaneš, in zdaj praznujejo Rusi praznik Semik okoli sv. Trojice (Binkoštni dan), in še zdaj mislijo, da so one duše umerlih, ali ne vseh, nego samo nekerščenih otrok. O Rusalkah še zdaj pripovedujejo, da one letajo po polju in govore: „Buli buli, solomenij (slamnat) duh; menja mati porodila, nekreščenu (nekerščen) položila.“ V nekterih krajih je bil celo do najnovejšega časa običaj, obešavati otirače po drevesih — Rusalkem za srajce. (Tudi Slovenec veruje v Rusalke, ktere on Rojenice nazivlje; na Gorenskem Krajnskem tudi „ajdovske deklice“; drugod zopet: „čiste žene, bele žene.“ Glej Stanko Vraz, Glasovi iz Dubrave Žerovinske str. 105 do 107).

Slavjani so verovali v vodne in lesne prikazni (strašila) ter so je držali tudi za duše umerlih. Njihovi bogovi so bili povsod: v šumi lesni, v vodi vodni, v izbi domači. Slavjan ni mogel nikamor z noge stopiti, kjer bi ne imel svojih bogov. Verovali so oni tudi v Kaščēja-Jaduna (Koščej bezsmertni) in v prokleta babo — jagu (blebetuša); dalje v vraže in copernije in vedeževanja. Vse te prazne vere živé še dan danes med ruskim narodom, s starinskimi igrami in zabavami, plesovi in vražami. Bilo je pri Slovanih tudi božanstvo, ki se je imenovalo Živij (Živa); Slavjani so mislili, da Živa obrača spomlad v kukavico, ter so za to kukavico popraševali, koliko let bode kdo živel. Zdaj sicer v Živo nobeden ne

veruje in malo kdo čuje kaj o njej, a vendar spomladi o kukavici vražare.

Glej tedaj kakšni so bili Rusi več nego pred tisoč leti. Skoraj vsi so plačevali davek (dau) sosedom in oplemenskimi narodom, kajti ti so bili silnejši od njih ter vojske bolj navajeni. Severni Slavjani in njihovi sosede, Fini, plačevali so davek Varjagom, narodu, ki je živel za varjaškim (baltiškimi) morjem. Varjagom se ni ljubilo baviti se s poljedeljstvom nego so po morju na lahkih ladjah večji del svojega življenja preživeli in tu plenili, ter so včasih v najbolj oddaljene pokrajine odjadrali. Slavjane so oni poznali že od davnej, ker se od njih dobivali žito in kože; poznali so je tudi po tem, ker je je pot vodila skoz slavjanske zemlje v Gerško, kamer so hodili ali plenili ali pa se nuditi gerškemu carju v službo. Pregledavši vse na tanko pri Slavjanih, prikazali so se Varjagi naenkrat zopet v slavjanskej zemlji izza morja ter so Ilmenskim Slavjanom, Krivičem in nekterim finskim plemenom davek naložili. Plemena so prenehala v kratkem plačevati davek, oni ga v ostalem tako niso dolgo plačevala; za dve leti se jim je namreč posrečilo, da so izgnali Varjage zopet na morje. Oslobodivši se sovražnikov, vendar oni niso mogli najti niti mira niti pokoja med seboj; rod se je vzdignil na rod; prišle so slabe letine, vojska in roparstva. Takrat so se ilmenski Slavjani, Kriviči in dve finski plemeni, Ves in Čud, zbrali na zbor ter so se začeli razgovarjati, kako bi se dal pri njih red in mir vvesti. Sklenili so si izbrati kneza, kateri bi vladal nad njimi ter sodil po pravici. In ko ne bi knez delal na dobro svojega naroda, nego ptujcem; ko ne bi razumel reševati poprejšnih zmešnjav in nemirov, sklenila je skupščina, poklicati ptujega kneza od Varjagov.

Bilo je med Varjagi eno malo pleme, ki se je imenovalo Rus; k temu plemenu tedaj so poslali poslanece. Pridši k Varjagom-Rusom so poslanci takole govorili: „Naša zemlja je velika in obilna, ali reda ni v njej; pridite tedaj k nam knežit in vladat.“ In zbrali so se trije bratje s svojimi rodovinami, vzeli s seboj celo rusko pleme ter prišli v današnje Rusko leta 862. Stareji brat Rjurik je sezidal Ladego ter se v njo preselil; drugi brat Sineus se je naselil na Bjelojezero; a tretji Truvor v Isborsk. Od njih pa je dobila slavjanska zemlja ime Ruska.

Za dve leti sta Sineus in Truvor umerla. Rjurik je začel sam vladati ter se je preselil v Novgorod. V tem času sta dva brata Varjagova, Askold in Dir, sprosil njega, da gresta slobodno s svojim rodom v gerško zemljo. Odpravivši se po reki Dnepru videli so nad cesto na gori mestice ter so poprašali prebivalce: „Čigavo je to mestice?“ Oni pa so jim odgovorili, da so bili trije bratje: Kij, Šček in Horiv sezidali to mestice ali kasnije pomerli, in potomci njihovi morajo davek plačevati Korzarem. Korzari pa so bili stepni narod, ne slavjanskega plemena. Askold in Dir sta ostala v tem mesticu (imenoval se je Kijev od imena Kij), sta zbrala mnogo Varjagov okoli sebe ter sta začela vladati nad zemljo Poljanov.

Leta 879 je umerl Rjurik vstavivši maloletnega sina Igora. Mesto njega je knežil njegov žlahtnik Oleg. Zbravši vojsko spustil se je on po Dnepru, osvojil na potu nekoliko mest, posadil v nje svoje vojvode ter so podal še dalje. Ko je pa prišel do kijevskih gor, spoznal je precej, da v Kijevu vladata Askold in Dir, potomka iz roda Rjurikovega. Oleg je pustil večji del svoje vojske od zadej ter je priplul samo z nekoliko ladjami pod Kijev, poskrivši v nje vojniki. Zdaj pošlje on povedat Askoldu in Diru, da gredo njihovi zemljaki, kupci v Gerško ter

žele ž njima videti se. Ko sta pa Askold in Dir s svojimi k bregu prišla, poskakali so vojniki Olegovi na breg ter nanje navalili. Ko ju Oleg zagleda, reče njima: „Vi dva nista kneza in tudi ne kneževkega rodú, ali jaz sem rodú kneževskega in glej, sin Rjurikov,“ ter pokaže na Igorja. Askolda in Dira pa so ubili, a Oleg je ostal v Kijevu, ki ga je imenoval: „mater vseh ruskih mest.“ Od tega časa je Kijev postal prestolnica ruske zemlje.

Drobtine.

Kakor veljaki, tako delajo prostaki. Zgo ovina nam pripoveduje več takih prigodkov, iz katerih se vidi, koliko premore ne samo zgled, ampak tudi veljava, oseba, želja, mig in okus veljakov in bogatinov.

Ko se je kralj Ljudevit IX. pritožil, da ima tako slabe zobé, mu je eden njegovih dvorskih prilizovalcev rekel: „Kraljevska svetlost! Kdo je tisti, da bi hotel imeti lepše in boljše zobe?“ — In koj so si dvorniki njegovi dali več zob izruti, zato da ni bilo na dvoru nobenega, ki bi bil imel boljše zobe kakor kralj.

Pri Etiopcih pa, ko je eden njih kraljev šepast bil, so vsi njegovi služabniki šepasto hodili.

Nekteri zgodovinarji terdijo, da so vsi dvorni služabniki Aleksandra Vélikega svoje naramnike prav visoke nosili, samo da se je zdelo, da imajo tudi oni tako kratak vrat, kakor ga je imel Aleksander Véliki.

Nekdaj so imeli Francozi mladega kralja, ki še ni imel brade. Tedaj so vsi dvorniki si dali brade obriti.

Enake reči se ponavljajo na tem svetu povsod in vsaki dan, ker si vsi prizadevamo, da dopademo velikašem tega sveta; ali le malo se jih najde, da bi si prizadevali dopasti Bogu.

Kralj in škof. V neki deželi je vladar cerkveno premoženje in dohodke duhovnikov močno pristrigel. K temu vladarju pride o neki priložnosti eden njegovih škofov. „Teško, da me imate radi vi škofje!“ mu reče kralj. Škof mu odgovori: „Jaz ne pozabim nikoli, kaj sem kot podložnik našemu kralju dolžan.“ — „In jaz,“ pravi zopet kralj, „čislam dokaj vašo udanost. Če mi sv. Peter ne bo pustil iti v nebesa, tedaj se skrijem pod vaš plajšč, pa pojdem z vami noter.“ — „To bo šlo težko,“ odgovori škof; „vaša milost mi je moj plajšč tako močno pristrigla, da ne bo mogoče pod njim „kotrabanta“ v nebesa spraviti.“

Čudna oporoka. Neki vojvoda, ki je v svojem življenju mnogokrat menihe razžalil, je v svojem poslednjem sporočilu svojo voljo izrekel, da ga imajo pokopati v neki meniški cerkvi, in sicer prav sredi cerkve, „zato da me bodo menihi vsaki dan z nogami teptali, ker sem je v svojem življenju tolikrat razžalil.“

Cvetlica in metulj. Lep spomladni dan so cvetlice z odpertimi kupicami svojimi proti višnjevemu nebu veselo gledale, in gor pošiljale svoj prijetni duh. Naenkrat priletel živahen metulj, se vsede na eno teh cvetlic, in serka iz nje sladki med. Oropana cvetlica, kakor da bi žalovala nad svojo zgubo, hitro svojo kupico stisne. Nepovabljeni gost jej tedaj tako-le govori: „Lepa cvetličica moja, kaj te ne ljubim? Ali nisi vesela mojega obiskanja?“ Cvetlica pa mu odgovori, in žalostno stoka: „Ti si me obiskat prišel, to je res, pa ne zastran mene, temveč, da se moreš enkrat dobro najesti.“

Dobro je treba ločiti prijatelje, ki so nam dobri, dokler imajo od nas kak dobiček, od pravih, resničnih prijateljev.

Največe cerkve v Evropi so: Cerkev sv. Petra v Rimu, cerkev sv. Pavla v Londonu, Milanska vélika cerkev, cerkev Matere Božje v Strasburgu, cerkev sv. Štefana na Dunaju, cerkev sv. Marka v Benetkah, cerkev Matere božje v Florenciji, Antverpenska stolna cerkev, Mehélska cerkev, cerkev Matere božje v Parizu, invatna cerkev in pa cerkev sv. Genevefe ravno tam.

Izreki gerških modrijanov.

(Iz gerškega poslovenil Anton Bezenšek.)

Solon.

Nič preveč.

Bíži pred sladnostjo, ker ta rodi žalost.

Ohrani poštenje zvestejše kakor prisego.

Zatvori besede z molčanjem, molčanje pa odтвори ob pravem času.

Ako tudi veš, molči.

Ako si se učil ubogati, boš umel velevati.

Kazen, ki jo hočeš drugim naložiti, terpi tudi sam.

Ne svetuj svojim soderžavljansom kar je prijetnišega, ampak kar je boljšega.

Prijatelj se ne nabiraj naglo, katere si si pa že pridobil, teh ne zametuj naglo.

Izberi si um za vodnika.

Ne pravi vsega, kar si videl.

Na negotovo sklepaj iz gotovega.

Ozri se na konec dolgega življenja.

Pri vsakej reči je treba gledati na konec, kako se bo izšlo.

Govor je podoba djanj in najjaki vladar po moči.

Tisto mesto je najbolje uredjeno, v katerem so dobri slavljani, in nasprotno, v katerem so hudobni kaznovani.

Tiranstvo (samovoljno gospodstvo) je podobno lepej deželici, ki pa nima izhoda.

V velikih rečeh vsem dopasti je težavno.

Postave so podobne pajčevini, katera majhno in slabo živalico zagomota, med tem ko jo večja predera in odide.

Kdor je mnogim strahovit, mora se tudi mnogih bati.

Kolikor premore v boju meč, toliko velja v deržavi beseda na pravem mestu.

Iz zlate kupice zdravilo piti in od dobro mislečega prijatelja svet izvedeti je eno in isto.

Od boga poslani prijatelj izliva med in mleko v resničnih besedah.

Toliko se loči previdnost od drugih čednosti, kolikor pogled od drugih počutkov.

Na vprašanje, kako bi bile deržave najsrečniše, odgovoril je: ako deržavljanj gosposko ubogajo, a gosposka deržavljanje.

Tales.

Ne lepitičiči lica, nego išči lepoto v djanjih.

Ne terpi pege.

Težavno je spoznati, kaj je dobro.

Lenoba je gerdoba.

Ne bodi len, akoravno si bogat.

Rabi mero.

Uči in uči se, kar je boljšega.

Kar si starišem dobrega storil, to pričakuj sam v svojej starosti od svojih otrok.

Podpihovalca verzi iz hiše.

Naj te beseda ne razpré s temi, s katerimi te veže vez zvestobe.

Božjega bitja je vse polno.

Najstariši med vsemi je bog, ker ni bil rojen.
 Najkrasnejši je svet, ker je delo božje.
 Največji je prostor, ker obsega vse.
 Najurnejši je duh, ker preleta vse.
 Najmočnejši je sila, ker nadvlada vsem.
 Najmodrejši je čas, ker razarije vse.
 Najobčnejše je upanje, ker biva tudi pri tem, ki
 inace ničesar nima.

Najhasnovitiša je čednost, kajti dobro rabljena stori
 vse hasnovito.

Najslabša je strast, ker večidelj vse na slabo oberne,
 česar se udeleži.

Najlože je, kar je naravnega, ker se tudi razvese-
 ljevanje čestokrat opuša.

Najslajše je izpolnjenje svojih želj.

Kako se da čednostno in pravično živeti? Ako sami
 ne storimo, kar pri drugih grajamo.

Kdo je srečen? Kdor je zdrav na telesu, komur je
 sreča ugodna, in ki je duševno olikan.

Razne novice.

Duhovske spremembe v Kerški škofiji.

Č. g. Anton Valentinič, dekan in fajmošter na Terbižu,
 je dobil faro Rožek in je ob enem imenovan za dekana
 zgornjega Roža; č. g. Lambert Ferčnik, knez. škofji
 svetovalec in fajmošter v Žabnicah, je postal dekan ka-
 nalske doline.

Č. g. Matija Ambrož, kaplan glavne mestne fare v
 Celovcu, je dobil faro Sveče in č. g. Jurij Kochgruber,
 kaplan stolne cerkve, faro Staridvor.

Prestavljeni so č. gg. G. Bittner iz Brež za stol-
 nega kaplana in pridigarja v Celovcu; L. Walder iz
 zgornje Bele za začasnega kanonika v Breže in J. Joas
 iz Starega dvora za kaplana na zgornjo Belo. Č. g. J.
 Hartlieb oskerbuje faro Požarnico.

Umerli so: Č. g. Jožef Martinis, knezoškofji sve-
 tovalec in fajmošter v Požarnici in č. g. Anton Majer,
 fajmošter v Kapli na Grobniškem polju in č. g. Jožef Pa-
 rijan, fajmošter v pokoji v Černi. R. I. P.

Mil. knezoškof kerški, dr. Valentin Wiery

bodo slednje dni meseca junija in prve dni meseca julija
 obiskovali sledeče fare: Dne 25. junija Loče; 26. Steben
 pri Bekstajnu; 27. Zilo pri Belaku; 28. Št. Martno pri
 Belaku; 29. sklenili stoletnico pri sv. Križu na Peravi;
 1. julija Sovodje; 2. Št. Peter v Kačji in 3. Kremnico.

Jugoslovska zarota.

Neki magjarski list v Pešti je iznašel novico o neki zaroti Jugoslovanov in ta novica
 je zadnje dni šla po vseh avstrijskih in tudi po zunajnih
 listih. Stvar pa neki obstoji v tem: Nadvojvoda Albreht
 je nedavno popotoval po Hervaškem in pri tej priložnosti
 se pogovarjal z Mažuraničem, bišk. Strossmajerjem in dru-
 gim veljaki narodne stranke. Prejel je tudi neko deputacijo
 dalmatinskih narodnjakov in to je bilo že dovolj, da je
 magjarski list izvolal neko zaroto, ki namerava Hervaško,
 Dalmacijo in Slovenijo združiti, Bosnijo in Hercegovino pa
 osvoboditi izpod turškega jarma in potem vse imenovane de-
 žele združiti v neko jugoslovska skupino, ki bi pripadala
 Cislajtaniji. Res ta ideja ni slaba, le škoda, da je samo
 izmišljena. Kaj tacega gotovo dozdej še nobeden jugoslo-
 vskih politikov prav resno povdarjal ni. Pa to vé tudi
 magjarski list in z omenjeno izvajo gotovo ni namerjavaj
 družega, kakor sedanjo hervaško vlado ob zaupanje pripra-
 viti in Rauchiancem pot gladiti.

Učiteljsko društvo za slovenski Štajer

se ime-
 nuje novo društvo, katero so osnovali za narod vneti uč-

telji na spodnjem Štajerskem in ima začasno svoj sedež v
 Ljutomeru. Izdavalo bode društvo poseben šolski časnik
 pod imenom „Slovenski učitelj,“ ki bode od meseca junija
 naprej vsaki mesec po dvakrat na celi poli v Mariboru iz-
 hajal in veljal do konca t. l, za družnike 1 glđ. 50 kr.,
 za neude društva pa 2 glđ.

Vabilo na naročbo.

Čast. naročnike, katerim polletna naročnina s
 tekočim mesecem konča, lepo prosimo, da naročilo za
 drugo polletje kmalo ponovijo.

Za celo leto velja Besednik 2 glđ., za pol leta
 1 glđ. Naročnina kakor drugi dopisi se pošiljajo na
 „uredništvo Besednika v Celovcu“.

V Celovcu 10. junija 1874.

Uredništvo Besednika.

Dohodki družbe sv. Mohora I. 1874.

Novi dosmertni udje:

487. Sl. šolska knjižnica v Kamnjah	glđ. 15 . . .	—
488. Č. g. Lavrenčič Martin, kmet v Logih	„ 15 . . .	—
489. „ Gost-nčnik Janez, tergovce v Lešah	„ 15 . . .	—
490. Č. Avgu tin Magdalena v Pliberku	„ 15 . . .	—
491. Č. g. Tavčar Luka, posestnik v Ljubljani	„ 15 . . .	—
492. „ Dr. Pogaznik F., odvetnik na Dunaji	„ 15 . . .	—

Letnino so poslali:

Preč g. Lukežič Janez, kaplan v Komnu	glđ. 172 .	80
„ Krušič Ivan, gimnaz. profesor v Celji	„ 397 .	50
„ Vedenik M., kapl. v Kapli na Dravi	„ 27 . . .	—
„ Jakelj Gregor, kaplan v Zatičini	„ 111 . . .	—
„ Klobasa Fr., župnik pri sv. Antonu	„ 79 . . .	20
„ Wiconik Fr., župnik v Logivsi	„ 111 . . .	—
„ Zupan Urh, župnik v Leskovici	„ 19 . . .	—
„ Westar Janez, vikar v Otaležu	„ 37 . . .	—
„ Kramer Filip, župnik v Dornbergu	„ 36 . . .	—
„ Meznarec Anton, kaplan v Kranji	„ 573 . . .	—
„ Šparavec Andrej, župnik pri sv. Lorencu	„ 43 . . .	50
„ Nagy Albert, dekan v Cerkovcah	„ 113 .	70

Č. gg. Mandelc A. 2 glđ., Razboršek J. 2 glđ., Šuman J. 1 glđ., Praprotnik A. 1 glđ., Žeravec M. 1 glđ., Kuster M. 1 glđ., Bogataj M. 1 glđ. Šrol Fr. 2 glđ., Guček M. 1 glđ., Pegam A. 1 glđ., Požar A., 1 glđ., Tomazin Jul. 1 glđ., Krasnik J. 1 glđ., Lončnar L. 1 glđ., Sajovic Sajovic J. 2 glđ., Fakuč M. 1 glđ., Remic Fr. 4 glđ., Poklusar Fr. 1 glđ., Knez L. 1 glđ., Meznarič N. 1 glđ., Skabar L. 4 glđ., Božjiglav M. 1 glđ., Kacin L. 1 glđ., Zupan Mat. 1 glđ., Hašnik J. 2 glđ., Križaj A. 1 glđ., Hanžič Iv. 2 glđ., Svetlin A. 1 glđ., Franza J. 1 glđ., Merljak A. 1 glđ., Pačnik And. 1 glđ., Janežič V. in M. 2 glđ., okr. knjižnica na Vranskem 1 glđ., Plas- nik Š. 1 glđ., Sorgo M. 1 glđ., Kazda 1 glđ., Železnik J. 1 glđ., Bergant V. 2 glđ., Ambrožič M. 1 glđ., Telban V. 1 glđ., Huth K. 1 glđ., Hiršl S. 1 glđ., Tonejec M. 1 glđ., Peršič Fr. 1 glđ., Incko Š. 4 glđ., Fric J. 3 glđ., Krof M. 1 glđ., Pukšbaum A. 1 glđ., Jamar C. 1 glđ., Fuker Fr. 3 glđ., Majhar 2 glđ., Drevenšek A. 1 glđ., Sitar N. 1 glđ., Bucela M. 1 glđ., Kri- žan H. 2 glđ., Jazbec A. 4 glđ.	vkup	„ 82 . . .
---	------	------------

vkup glđ. 1892 . 70

Iz zadnjega lista „ 16213 . 40

(Konec prih.)

Vsega vkup glđ. 18106 . 10

Listnica. Besednikov.

Č. gg. Š. K. v G. Poslani povesti hvaležno prejeli. — L. G.
 v Št. J. Kakor zamorete iz te številke posneti, Vaši želji radi
 vstregli. Serčna hvala! — J. E. v Lj. Zadnjič poslani spise
 sicer prejeli, vendar se nam ne zdijo natisa vredni. — J. St.
 v K. Obe posiljati nam dušili in ste nam všeč.